

ROZMYŚL (218) *sb m*

o jasne.

sg *N* rozmyśl (23). ◇ *G* rozmyślu (80). ◇ *D* rozmyślowi (1). ◇ *A* rozmyśl (10). ◇ *I* rozmyśłem (70); -em (9), -(e)m (61). ◇ *L* rozmyśle (12). ◇ *pl N* rozmyśły (7). ◇ *G* rozmyśl(o)w (2). ◇ *D* rozmyśl(o)m (1). ◇ *A* rozmyśły (6). ◇ *I* rozmyśły (2). ◇ *L* rozmyślách (2) *RejKup*, *MurzHist*, rozmyśl(e)ch *RejZwierc* (2); ~-ách (1), -(a)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII w.*

1. *Zdolność myślenia, rozumienia, rozum, inteligencja, rozsądek; ratio* *Mącz* (37) : *RejZwierc* 36v *marg*; Tuby fie nam trzebá trochę ná rozmyśle záfádzic/ bo thu Anyoł Ianowi fwiętemu/ [...] dwákróć páńftwo Rzymfkie wykłáda. *RejAp* 141v; *RejZwierc* Bbb2.

rozmyśl czyj [*w tym: pron poss* (9), *G sb i pron* (5)] (14): A wízákoż cielemnemu ciálu y rozmyślom iego dziwno fie to zda myflic o tych przyfzłych rzeczách. *RejAp* 176v, 50; A wykretácź záfie á wywrácácź fłow iego fwiętych/ iuż łobie to może rozbierác á rozfzyrzác onym złym rozmyśłem fwoim/ ktorego mu Pan iefzće ktemu ku iego záftráceniu przyfporzyc obiecác raczyl *RejPos* [340]v, 202v; A nie thylko ma byc thym pielgrzymem iz fie tám záflokł/ dáleko mu to pilnieyfza/ áby wftáwicznie wędrował po głowie á po rozmyśle fwoim/ á rozfádki łobye w niey powoli rozmyfłne czynił y rozmierzał/ ták iz czo ma byc fłufznie pogániono áby pogánić vmiał á thego fie przeftrzegá. *RejZwierc* 21, B2, 13, 41, 122v, 146. Cf *Fraza*, »byc nie rozmyślu«, »w rozmyśle swym postanowic«.

G sg w funkcji przydawki: kto [jakiego] rozmyślu (1): Abowiem ludzie fłábego rozmyślu/ ledá czo przed fie wziáfzly/ czo nie ftanie záf grofz/ mogá łobie záf tyfiác złotych ófzácowác. *RejZwierc* 155v; [Napifał bił Lucianus o fkończeniu fwyatha/ y o oftathnym dnyu fádnim/ człowyek dobrego wczonego rofmiflu/ Co niktózi/ fami łobie mądrzi/ za ifte za zarth myeli. *FlinsCunDzień Av*].

W połączeniu szeregowym (1): BO ácz nam náturá y wfyzy/ y rozum/ y počciwy rozmyśl dla tego dáłá/ ábychmy fłucháiąc rozważnych rzeczy v fiebie ie ná pieczy mieli/ co złe ábychmy to y w ludzióch pogánili/ y tym fie fámi ćwiczyli. *RejZwierc* 91.

Fraza: »to nie [czyje] głowy rozmyśl [cum inf]« = to dla kogoś niezrozumiale (1): Bo ácz to nie moiey głowy rozmyśl/ ná tákie rzeczy głębokie rownie iáko bez wiofłá ná morze fie pufzczác. *RejZwierc* 182.

Zwroty: »byc nie rozmyślu [czyjego]« = byc dla kogoś niezrozumiałym (1): Ták wierz iz iefť cóś dziwnego/ A nie rozmyślu náfzego. W ftanie troiákim kroluiác/ A w iedney mocy pánuiac. *RejZwierc* 183v.

»rozmyślu nie miec« = *nie myślec, nie miec rozumu* (1): Bo pátrzay iz źwirzétá rozmyślu nie máia/ A co źle á co dobrze máło o to dbáia. *RejWiz* 134.

»rozmyśłem nie moc byc ogarnion, poścignác nie moc« = *nie móc byc zrozumiałym a. zrozumiec* (1:1): Abowiem gdy rzeczy wfytki zbawienia náfzego/ kthore fie dziwnemi fpráwámi przez náfzego wfzechmogáczego Pána działy od počzátku fwiátá/ żadnym rozumem/ żadnymi rozmyfły nie mogły byc ogárniony/ by tego był Duch fwięty/ [...] dziwnie a rozmáicie w fercóch ludzkich nie obiáwił. *RejPos* 140, 142v.

»w rozmyśle swym postanowić« [szyk zmienny] (2): y to co ma málowác [malarz] iuż łobie w rozmyśle łwym poštánowi. *RejZwierc* 22v, 141.

»[kogo] wziąć na rozmysł« = *zacząć o czymś myśleć* (1): Chciałás łákoma śmierci/ bym lepiej o tobie Pámietał: o dawnom cię wziął ná rozmysł łobie. *WisznTr* 18.

Wyrażenia: »dobry, słuszny, baczniejszy, stateczny rozmysł« [szyk 7:3] (5:3:1:1): Appetitus ne praecurat rationem, Swae wola [!] niechay nie uprzedza dobrego rozmysłu. *Mqcz* 74d; Nic náuki nie pomogą bez dobrego rozmysłu. *RejZwierc* 14 marg; Tákże y przypadek gniewu s ktoreyby łie kolwiek przyczyny trefił ma vważác/ iefli z żártu/ iefli vmyślny/ iefli chcąc/ iefli niechcąc/ á zówściągnąc łie máluczko/ á ápellowác do łufznego rozmysłu. *RejZwierc* 80v, B2, 13, 87v marg, 122v, 143v, Aaa3v, Aaa4v; Ieft tu ná wżytkim rozmysł temu wierz bącznieyfy/ Tákże we wżytkich łprawách dwa kroć to godnieyfy. *PaprPan* Bb4.

»wolny rozmysł ku dobremu i ku złemu« (1): ále [Pelagius i inni] w ine rozliczne błędy ludzi wymyflonemi náukámi łwemi vwodzili/ dokłádáiąc thego iáko człówiek mogł być zbáwion zá dobremi vczynekámi łwemi/ iáko miał wolny rozmysł ku dobremu y ku złemu *RejAp* 75.

Zestawienie: »wolny rozmysł« = *wolna wola, wolny wybór* [szyk zmienny] (6): Dowiedzyawfzy łie o Bogu młodzyeniec tento/ zdála mu łie rzecz dziwna ludzkie przygody/ co zową Fatá/ tho ieft/ przeżrzenie Páńskie/ wolny rozmysł/ przypadki łwieckie/ czo oczymá widzyał. *RejWiz* A7, 125, 133 marg, Cc8; Wolny rozmysł w człówiecze *WujNT* 237 marg; [(nagł) O wolnym rozmyśle y o vczynekách. (-) Ze człówiek iefth wolnego rozmysłu. [Twierdzq] Origenes w Periarchon/ y Chrzoftom ná wielu mieyfc/ y inłfych dofyć *WizFaleczDucha* D2v; ZE niemálz żadnego rozmysłu wolnego w człówiecze. powiáda Luter *WizFaleczDucha* G3v, Ev]. Cf »wolny rozmysł ku dobremu i ku złemu«.

Szeregi: »cnota a rozmysł« (1): Ale tho ieft práwie wolny/ ktory s cnoty á s łtátecznego rozmysłu łwego dobrowolnie vmie dobrym być. *RejZwierc* 13.

»głowa a rozmysł« (2): Iż máią mieć wżędy oczy y łkrzydłá około łiebie. Tho ieft/ przegłádác/ przepátrowác vłtáwicźnie powinni łtany y powinności łwoie [...]/ á nie wżytko iáko bydło w ziemię wtykác głow á rozmysłów łwoich. *RejAp* 50; *RejZwierc* 21.

»rozmysł a powaga« (1): y iużby go mułiał iáki wtyd w oczy kłóć/ wpomionáwfy czály łwe poćciwe/ iefliże ie w łtátecznym rozmyśle á w łufzney powadze wytrwał *RejZwierc* 143v.

»(ani) rozum, (ani) rozmysł« (2): Bog ieft niewiemy co/ iedno pewnie wiemy iż ieft/ á iż ieft dziwna á niełkończona/ áni żadnym rozumem ogárniona iákás moc á iákás wielmoźność/ ktorey áni rozumem/ áni żadnym rozmysłem nikt poćciągnć nie może. *RejPos* 142v, 140.

W przen (7) : *RejAp* 50, 176v; A wiecey łobie to vważác małz/ ábyś bił á tłumil vporne myłli á poźądliwości w łercu łwoim/ rozmysłem łwoim/ á czynil mu gwałt w vpornych myłłach iego. *RejPos* 202v; Bo gdy w łwym rozmyśle łercze czyłthe wżytko vważnie á rołtropnie poštánowi/ iuż ine człónki iáko kmiotkowie álbo zagrodnicźkowie to wżitko łprawowác mułzq co im on woit rołkaże. *RejZwierc* 141; Ale mądrość ieft cóś dziwnego/ cóś powážnego/ á prołto ieft z niebá dar Boży/ kthora nigdy ponuro w ziemię nie pátrzy iáko gęś łkubác trawę/ ále buia łobie w rozmyśle poćciwego człówieká *RejZwierc* 146, 21, 41.

2. To, o czym się w danym momencie myśli, myśl (7) :

rozmyśl w kim (1): Tu rozumiey gdzie ty dwie rozne duże siędą/ Wierz mi rozne rozmyły też w obudwu będą. Iedną czeka z radością zawołania swego/ A druga w wielkim smutku dekretu frogiego. *RejWiz* 121.

rozmyśl czyj [w tym: *pron poss* (3), *G pron* (2), *ai poss* (1)] (6): *RejPs* 48; *MurzHist* M3; *RejWiz* 142v; Także wymyśl nasz tylko sie po tronach z rozmyłem swym wierci/ á nigdy przy státeczney itałości nie zołthanie *RejZwierc* 19v, 147v; *KochPs* 142.

Zwrot: »przypaść [komu] do rozmyślu« (1): Lękl sie/ á przedię był rad iż to coś nowego/ Przypadło mu s przygody do rozmyślu iego. *RejWiz* 142v.

Szeregi: »rozmyśl i rady« (1): Kto ludziom rozum daie/ tenże człowieczy Rozmyśl/ y fkruté rady zna [scit cogitationes hominum *Vulg Ps* 93/11]/ że nie grzechy. *KochPs* 142.

»sprawy i rozmyśly« (1): Bomu [Bogu] to śnádnie przydzie káždego myśl rozeznác/ ábowiem on śam pośtánowił wślytki śercá ludzkie/ á wśtáwicznie rozumie wślytki śpráwy y rozmyśly ich. *RejPs* 48.

W przen (2) : To gdy mi duch powiedziál hnet mi zdrugiéifrony ciało w rozmyślách moich temi słowi krzyczác rzekło. [...] *MurzHist* M3; *RejZwierc* 19v.

3. Zrozumienie tekstu (3) :

Wyrażenia przyimkowe: »bez rozmyślu« (2): ábowiem kto bez rozmyślu czytá tu w tych kłięgach Apokálipśkim śłowá Apośtołá tego/ tedy zdádzą sie iákoby iákie bayki álbo plotki/ nic ku rozumowi nie podobne *RejAp* 128v.

~ *Wyrażenie*: »bez rozmyślu swojego« (1): A to iuz pewnie wiedz/ iż iey [Maryi Pannie] dáleko wdzyęcznieyszą thym pośługę wczynisz/ niżlibyś [...] wślytki wianki y koronki cały dzyeń iey śzemrał/ ták iáko to częśto bywa bez rozmyślu swoiego *RejPos* 306v.~

»z rozmyślem« (1): pomnicie/ profzę/ moje śłowá. Śłuchaycie ich z rozmyślem/ á do śercá oné Przypuśćcie/ niech wam będą té rzeczy wiadomé. *GosłCast* 49.

4. *Myślenie przed podjęciem decyzji, zastanawianie się, namysł; deliberatio* *Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; intelligentia PolAnt; compositum, ratio Mącz; commentatio, exercitatio, meditatio Calep; consideratio JanStat; consilii capiendi deliberatio, cunctatio in sermone Cn* (131) : A nie iest nicz lepszego [...] Iedno młodemu człeku groźne wychowanie Bowiem každemu człeku iakoźkolwiek broi Rozmyśl do káždey rzeczy nadobnie przyśtoi *RejJóz* I2; *BibRadz Eccli* 32/20; bo ielli ci bez rozmyślu/ á iáko zá dar/ w rozmowie krotochwilney ták mowić mogli/ czoż kiedy do rozmyślu/ á státecznych rzeczy przyśzło. *GórnDworz* V4v; *RejZwierc* 149v *margin*, 153; Przed láty stáwiano v śádu zegárki ćiekące/ wedle ktorych zámierzano ftronam čás do mowienia: áby długá rzeczą czáśu nietráćili/ záczem by rzecznicy śędziemv niezátrudniáli rozśádku/ ábo rozmyślu nie przekaźáli. *ModrzBaz* 94v; *Calep* 646b.

rozmyśl na co (2): Roźmyśl na káždą rzecz potrzebny *RejJóz* I2 *margin*; *BielKron* 196v.

rozmyśl o kim (1): ielliż kto wátpi iák bogi czćić winien/ A iák ma w wćiwości rodzicow być pilen/ O tákowym nie trzebá rozmyślu długiego/ Iedno iż zówždy winien karánia frogiego. *HistLan* F2v.

rozmyśl w czym (2): A thák pátrż moy miły brácie/ iáko tho iest rozważny rozmyśl w káždey rzeczy bárzo potrzebny *RejZwierc* 149v; *KochOdpr* B2v.

Ze zdaniem przydawkowym dopełniającym (2): A ták [kto podniesie broń] trzeba rozmyśłu/ niżli sie pokuśi. *RejZwierz* 143; Tuć by iuż trzeba rozmyśłu bacznego/ Czym wyniść s tego. *RejZwierz* 116.

Frazy: »już prozny rozmyśl« = *już za późno na zastanowienie (2):* *RejKup* y7v; Won czas iuż prozny rozmyśl: bo iuż ábo się bić Abo wćiekąc trzeba: trzeciego nic niemáľz. *KochOdpr* D.

»(po)trzeba rozmyśłu; potrzebować rozmyśłu; rozmyśl potrzebny« = *deliberationem requirere* *Modrz* [szyk zmienny] (7;5;2): Każda rzecz potrzebuie rozmyśłu *RejJóz* D8v marg, I2 marg; *RejZwierz* 143; *BielKron* 196v, 213; *HistLan* F2v; Pátrzayże iż wždy káždy ktho sie w drogę puści/ rozmyśla sobie záwždy pothrzeby o czymby zálzedł/ y towarzysztwa/ iákoby ná oney drodze bezpieczeniśtwá vzyć miał. A to iest rzecz docześna y máłego rozmyśłu potrzebuie. *RejZwierz* 137, 116, 149v; *ModrzBaz* 29v; *KochOdpr* B2v; *CzechEpPORz* *4; *ActReg* 53; Zimie więtszego rozmyśłu trzeba niż lećie/ bo láto fámo vkázuie robotę/ zímá bárzo rádá każe proznować. *GostGosp* 84.

»po szkodzie rozmyśl« = *za późno na zastanowienie (1):* Po szkodye rozmyśl. *RejZwierz* 39v marg.

Zwrot: praw. »sobie na rozmyśl brać, dać [komu]; czas do rozmyśłu brać; wziąć przedłużenie na rozmyśl; przedłużenie czasu na rozmyśl uprosić« [szyk zmienny] (1;1;1;1;1): *BierEz* E4; Książę Frydrych iż wielka rzecz byłá/ wziął sobie przedłużenie ná rozmyśl/ potym dał taką odpowiedź [...] *BielKron* 196; gdyż áni Kopiey dekretu/ áni przedłużenia czáľu ná rozmyśl ná ty wślytki rzeczy vprofić niemożem/ niemáľz iuż nic ocobyzmy mieli więcey profić *BielKron* 209, 208v; Y przetoż zapálczywym rádzą/ [...] áby gdy się rozniewáią/ Paćierz ábo Zdrową Máryą zmwili: toż dopiero czas do rozmyśłu bráli. *SkarKaz* 314a.

Wyrażenia: »dobry, poważny (a. rozważny, a. uważony), mądry, bacny, roztropny rozmyśl« [szyk 7:4] (4;3:2:1:1): *BielKron* 213; Ale gdyż cie Pan Bog obdárzyć raczył s przyrodzenia roztropnym baczeniem/ [...] ták rozumiem że sobie ośtátká s łwego uważonego rozmyśłu dołóžiť będziesz umiał/ y ławę/ y myśl łpokoyną/ y żywoth poćiwy/ y Pánu Bogu wdzięczną ofiárę *RejZwierz* A3v; Abowiem zá roztropnym rozmyśłem á zá bącznym ćwiczeniem iuż tuż oná zacna towarzyszká cnoty łwiętey łtałość mocna przypádnie *RejZwierz* 73, 86v, 116, 149v; *SkarŻyw* 332; *CzechEpPORz* *4; *ActReg* 53; Bo iáko w rzeczách potocznych/ mądry á długi rozmyśl/ nie máło łwiátá podáie y przynośi temu/ ktory cokolwiek przed się bierze: ták y w duchownych toż wláśnie bywa. *LatHar* 663; GDyż w rozmyśle dobrym [*in deliberatione* *JanStat* 542] zależy mátká cnót *Difcretio*, to iest dobre rzeczy vważenié y rozeznánié *SarnStat* 144.

»(nie)długi rozmyśl« [szyk 3:1] (4): [*Luter przyznał się do swoich ksiąg*] ále co sie tycze/ ábych teras nánię miał odpowiadáć/ wielka rzecz iest/ potrzebá ná to długiego rozmyśłu/ by sie co ku vpadku nierzekło *BielKron* 196v; *HistLan* F2v; *KochAp* 6; *LatHar* 663.

»trudny rozmyśl« (2): *SkarŻyw* 332; Ná to iáko Moyzefzowi/ rády wam z niebá y rozumu wielkiego potrzebá/ ná ták trudny rozmyśl y wielkie Korony wślytkiey niebezpieczeniśtwo. *SkarKaz* 120a.

»wielki rozmyśl« (3): A iestliby tá rzecz potrzebowałá wielkiego rozmyśłu [*maiolem deliberationem*]/ niechby ná inszy dzień [król] odłóżył oznaymienie zdánia łwego/ y wyroku vczynienie. *ModrzBaz* 29v; *GostGosp* 84; *SkarKaz* 610a.

Szeregi: »rozmyśl a myśl« (1): Co wżytko poćiwemu nie może przypać iedno z rozmyśłu poważnego á z myfli nieufrázoney. *RejZwierc* 86v.

»rozmyśl a rada« (1): Bo iefli go rozmyśłem á dobrą rádá nie zwalczyfz/ byś teź nań nabárziewy z dáleká zgrzythał zębámi/ tedyć mu to nic nie závádzi. *RejZwierc* 76v.

α. *W funkcji przysłówka (86) :*

»rozmyśłem« = *po namyśle, rozsądnie, świadomie (4):*

~*Wyrażenia:* »długim rozmyśłem« (1): Nie twoiá to rzecz/ bráćie Seymowe vchwály. Gánić: widzę że długim rozmyśłem lię ftały. *Prot* C4v.

»rozmyśłem rozważnym (a. poważnym, a. uważnym), roztropnym rozmyśłem« [*w tym: rozważnym i poważnym (1)*] [*szyk 2:2*] (3:1): dofyć ieft zacnych á poćiwych ludzi ná fwiecie/ ktorzy lie tákiemi wniośłemi á záplotłemi rzeczámi nicz nie báwia/ á żywotow fwych y obyczáiw fwych poćiwych záváždy rozmyśłem rozważnym y poważnym vzywáią *RejZwierc* 100v, 81, 162v.

Szeregi: »radá a rozmyśłem« (1): Bo kthora rzecz nie bédzwe fłuźną rádá á roftropnym rozmyśłem rozważona/ trudno kiedi ma być y ftaćeczna y dofkonała. *RejZwierc* 162v.

»rozumem a rozmyśłem« (1): Ale cokolwiek bédzie nadobnym rozumem á vważnym rozmyśłem fprawowano/ tho wżytko nadobnie przyfłoi poćiwemu człowiekowi. *RejZwierc* 81.~

Wyrażenia przyimkowe: »bez, krom, oprócz rozmyśłu« = *lekkomyślnie, bezmyślnie, głupio, prędko, natychmiast; ex tempore Mącz, Modrz; non ex composito Mącz (44:2:1): RejKup* b3, f5v; Bowiem my ná fwey woley by ná lepie ptacy/ Bez rozmyśłu giniemy nędzni nieboracy. *RejWiz* 37; Iuż widzę bez rozmyśłu gdy czás przydzye fńádnie/ Ni wzwye żaden gdzye mu co z niefzczęfcia przypádnie. *RejWiz* 126; Káždy teraz winuie z ořobná fwe fpráwy/ Iże ták bez rozmyśłu żył by błázen práwy. *RejWiz* 163; A tu vważ co to ieft/ gdy kto bez rozmyśłu/ Vżywa w tákich rzeczách z vporem vmyśłu. *RejWiz* 192, 48; Przeto rádę áby bez żadnego rozmyśłu Helená byłá im wroconá s tymi rzeczámi ktore Paris pobráł. *BielKron* 59v; Toryzmundus gdy obaczył oycá zábitego Teodoriká/ bez rozmyśłu litował oycá/ chćiał Attilę gonić áż do Węgier *BielKron* 298; *GórnDworz* V4v; *RejPos* 266v; *BiałKat* 201; *KuczbKat* 395; Abowiem gniew bez rozmyśłu tedy go mądrzy ludzie nie zowá gniewem/ ále furiá á fzaleńftwem. *RejZwierc* 80v; Kto bez rozmyśłu záczyňa fwe fpráwy/ Może być názwan w kukle błázen práwy. *RejZwierc* 214v; Káżdá rzecz ktora bez rozmyśłu bywa/ Nietrefny koniec záváždy rádá miewa. *RejZwierc* 228v, 30v, 41, 81v, 110, 201v, 202; *Strum* H4; *PaprPan* R3; WCzorać czekáiąc ná twé obietnice/ Y zábywáiąc nieiáko telknice/ Nápiśálemći krom rozmyśłu wfzego Ten rym niegładki/ zkąd byś fercá mego Fráfunk poznála *KochFr* 74; *BielSjem* 10; *LatHar* 198; *SkarKaz* 314a.

~*bez rozmyśłu czego (1):* W tych nádzyeię/ wżdyć teź fá/ może lie nie trwożyć/ A wfzetecznych fzácunki ná ftronę odłóżyć. Ktorzy bez rozmyśłu fpraw á záváždy w fwey woli/ Vzywáią wfzetecznie máiąc fwiát po woli. *RejWiz* 2.

W połączeniach szeregowych (3): RejPos 192 [2 r.]; Ale gdyby teź pomiernie/ poćiwie/ poboźnie/ á fkromnie czáfów fwych vżywał/ tedyby y rofkofźnie żyw był/ y dłużejby łobie tego żywotá pociągnąć mogł/ á niźli go fwowolnie/ beřpiecznie/ á bez wfzego rozmyśłu fłuźnego/ nicz lie nań nie rozmyśláiąc/ vżywa. *RejZwierc* 157.

Wyrażenia: »bez (a. oprócz) słusznego, dobrego, poczciwego, statecznego rozmyśłu« [szyk 5:1] (3:1:1:1): *BibRadz* *4; *RejPos* 183v; gdyż bez łufznego rozmyśłu nicz łufznie poştánowiono być nie może *RejZwierc* 124, 138, 157; Przeto niedziw/ że iedni o nie [o *Pańskie świętości*] mało dbáią/ á drudzy ie bez nabożeńftwá y bez dobrego rozmyśłu przyjmuią/ á nie ktorzy też niemi gárdzą. *KarnNap* A2v.

»bez rozmyśłu sw(oj)ego« (2): áby żadney rzeczy nigdy nie czynił vkwápliwie á nierozmyflnie/ bez rády á bez łufznego rozmyśłu swoiego *RejPos* 183v, [249].

Szeregi: »bez rozmyśłu a bez bojaźni Bożej (a. Pańskiej)« (2): A ielliby cie to nie rużyło/ tedy cie wždy niechay ftrách ruży á ony frogie fátuta vczynione ná takiego/ który bez rozmyśłu á bez boiáźni Páńfkiey buia łobie *RejPos* 264v; *RejZwierc* 138.

»bez rozmyśłu a bez dobrej sprawy« (1): Bo ná poły s trućiná fą takie potráwy/ Ktore fą bez rozmyśłu á bez dobrej fpráwy. *RejWiz* 49.

»nie leda jako a oprócz rozmyśłu« (1): abychmy ná to pámiętali/ maiąc to vftáwicznie ná dobrym báczeniu/ iż nie ledá iáko á oprócz fáttecznego rozmyśłu w piśmiejch świętych obierác fię mamy *BibRadz* *4.

»marnie a bez rozmyśłu« (1): A nie baczymy thego iż ná nędzney zagrodzie fiedzimy/ á kiedy każą tedi záwždy wnet z niey prowadzić fię muśimy/ y wśytko márnie á bez rozmyśłu *RejZwierc* 137v.

»niebacznie i bez rozmyśłu« (1): Trudno ma vróść/ co kiedy niebacznie/ Y bez rozmyśłu fzumna głowá zácnie. *KochPij* C3v.

»bez (a. krom) (po)rady a (i) (bez) rozmyśłu« [szyk 2:1] (3): *Mącz* 310b; Bez rády á rozmyśłu nicz nie czyní *RejPos* 183v *marg*, 183v.

»bez rozmyśłu, płocho« (1): dziwowáli fię mu [*Skanderbegowi*] potym iego rycerftwo iż tak ná ten czás łobie źle począł bez rozmyśłu płocho/ czego przed tym nieczynił *BielKron* 250.

»prędko (a. z prędką), (a) bez rozmyśłu« (2): *Mącz* 398d; A przeto ci/ ktorzi o rzeczách wáżnych á wielkich vmyślnie z prędká á bez rozmyśłu/ y łámi mowią/ y po drugich tego chcą/ ábo ie ná to wyćiągáią: o tych ma być rozumiano że to ná okaz czynią *ModrzBaz* 27.~

»z rozmyśłem« = *po namyśle, rozsądnie, świadomie; cum deliberatione JanStat, JanPrzyw; cum ratione Mącz; cogitato, composito, consulto, data opera, meditate Calep; consideratione JanStat* (35): Iż wśytkiego pomiernie z rozmyśłem vżywa/ Iuż iáko pączek w máfle/ w dobrej fławie pływa. *RejWiz* 19v, 16v, 18, 62v; Zá napirwłzą rofkofz kładł/ gdy s fzczeńcia łámego/ Bez trudnego nábycia/ iż kto dobrá fwego/ Poboźnie á z rozmyśłem/ vżywa ná fwiecie/ ten rofkofzú fzáfuie/ y zimie y lecie. *RejZwierc* 134, 35v, 132v; *Mącz* 347b; iż wždy rzeká iż to był dobry cnotliwy á poćiwy człowiek/ á czokolwiek czynił wśytko z rozmyśłem czynił. *RejZwierc* 81v, 53; *Calep* 212a, 228b, 646b; Tego [*Bóg człowieka*] tedy z rozmyśłem przed infzymi fтворzył/ Y Duchá mu mądrości w iego ciáło włożył. *SapEpit* B2.

~*W połączeniach szeregowych* (2): A o cóż fię tu iuż trofkác? owfzem pilnieyfza o tho fię ftarác/ áby to kiedykolwiek przidzie co powinnie przifć ma/ przifzło z dobrjm rozmyśłem z rostropnym poştánowieniem/ z wfpokoionym fumnieniem á z boiáźnią Bożą. *RejZwierc* 166; *CzechEpPORz* **v.

W przeciwstawieniu: »z trzaskiem ... z rozmysłem« (1): Ci zwłazczą co nie radzi w rozładkach fwyh błędzą/ A co nie wzytłko s trzaskiem lecz z rozmyłem ładzą. *HistLan* F5.

Wyrażenia: »z dobrym, nadobnym, pilnym rozmysłem« = *cum bona deliberatione, pia consideratione, rationabile JanStat; cum matura deliberatione JanPrzyw* [szyk 12:2] (12:1:1): *GórnDworz* F3v; *RejZwierc* 38, 81v, 166, 267; *Strum* H3; *CzechEpPORz* **v; *WerKaz* 303, 304; A tak z tych przyczyn wważywży wzytłki rzeczy dobrze v siebie/ z dobrym rozmyłem nálezym/ [...] *SarnStat* 12; Dla tego tenże Státut iáko porządny y z dobrym rozmyłem wczyniony w ten nález ninieyży Státut od fłowá do fłowá fkázuiemy potrzebnie włożyć *SarnStat* 384, 144, 908, 925; [*KsięgiSądWiej* 1600 nr 983].

»z lepszym rozmysłem« = *chętniej* (1): Dla tego pan moy nigdy żadney rzeczy z lepzym Rozmyłem niechciał przedać, iáko tey wiołcyny *CiekPotr* 43.

»z wielkim rozmysłem« (3): *Strum* H3v; trzeba było czynić to z wielkim rozmyłem/ iżby to co fię czym ku dobremu końcowi/ ku złemu obracane bydź nie mogło. *GórnRozm* Ev; A śmiałość musi mieć kres/ bo kto pokósztuie Przygody/ z więtzym potym rozmyłem woiuie. *KmitaSpit* C2.

Szeregi: »dobrowolnie a z rozmysłem« (1): A ty swoię [cnotę] dla kęfá nędznego pożytku dobrowolnie á z dobrym rozmyłem błótem á śmierdzącym gnoiem zágrzebałz/ á prawie iákobyś fie wtydził iákoby zá iáki zły wczynek zá nię. *RejZwierc* 38.

[»z rozmysłem i nieprzymuszony«: Stanąwszy oblicznie przed prawem Stanisław Dudek z dobrém rozmysłem y nieprzymuszony zeznal, iż [...] *KsięgiSądWiej* 1600 nr 983.]

»z rozmysłem a z obaczeniem« (1): Abowiem tak Mędracy powiadaia/ iż szczęśliwy to káždy iest kto fie czudzą przygodą skarawły/ fwey fie z dobrym rozmyłem á z obaczeniem przełtrzeza. *RejZwierc* 267.

»powoli a z rozmysłem« (1): Bo y háwtowanie/ y káżdá subtylna robotá zázwdy pięknieyfa bywa/ ktora powoli á z rozmyłem bywa robiona. *RejZwierc* 15.

»z rozmysłem a za radą rozumu« (1): A tak káždy poćiwy ma fie pilnie rozmyllać ná káždá fprawę swoię/ áby iey zázwdy z nádobnym rozmyłem á zá radą sławnego rozumu poćiwie wzywał. *RejZwierc* 81v.

»z rozmysłem, statecznie« (1): Załz przytym nie może być biefiada pocćiwa/ Choć iey káždy z rozmyłem státecznie wzywa. *RejWiz* 17v.

»z rozmysłem i uważeniem« (1): áby rzeczonym obyczaiem pozwáni z dobrym rozmyłem y wważeniem [*cum bona deliberatione et discretionem JanStat* 54] ná rzeczy łobie zádáné odpowiadáli *SarnStat* 144.~

a. Świadome zaplanowanie złych czynów, premedytacja (5) :

Wyrażenie: »rozmyśl prawy [= rzeczywisty« (1): gdyż y męzoboyłtwo może być s trefunku/ s przygody/ á nie z wmyłłu złego. Ale co iuz pochodzi s łercá á z rozmyłłu prawego/ tho v tego Pána zázwdy było y iest przemierzłe *RejPos* 181.

Szereg: »serce a rozmyśl« (1): *RejPos* 181 cf *Wyrażenie*.

Wyrażenia przyimkowe: »z rozmyślu« = z *premedytacją, umyślnie* (3):

~*W połączeniu szeregowym (1)*: Ale kto z vporu á z rozmyśłu á dobrowolnie wzgardza wolą á rofkazanie Páná fwego/ á nie szuka miłofierdzya iego/ iuz táki áni w doczełnych áni w wiecznych pociechach swoich nie má nigdy miłofierdzya żadnego *RejPos* 180v.

W przeciwstawieniu: »z rozmyśłu ... z zgwałconego przyrodzenia [= *przymusu*]« (1): *RejPos* [249]v cf »z rozmyśłu, z uporu«.

Szeregi: »z rozmyśłu, z uporu« (1): áby wżdi miał wymowkę/ iż nie z rozmyśłu/ nie z vporu/ ále z zgwałconego przyrodzenia twoiego/ tho [*niemiłosierdzie*] tobie przypadać mufiáło/ á ápelluy pilno do miłofierdzya Pánfkiego świętego *RejPos* [249]v.

»z rozmyśłu, po woli [= *dobrowolnie*]« (1): Lecż ten choćby fie vniośł nie dziw mu w niewoli/ Więtfzy to dziw kto łotrem z rozmyśłu powoli. *RejZwierc* 241v.~

»z rozmyśłem« = z *premedytacją*, *umyślnie* (1): Ale kto fie zálię w tym iáko kot záplecie/ Ten z rozmyśłem száleie y źimie y lecie. *RejWiz* 193v.

5. *Pomysł, zamysł, plan, zamiar (często oceniany jako naganny); pensum Mącz; deliberatio Modrz (40)*: Wierzmi ftaná tam wymyśły A odmienia fie rozmyśły *RejJóz* E3; *Mącz* 288c; A przeto tákowe popędliwości serdeczne iesli niemogą być wykorzenione/ tedy wżdy iednák máią być hánowáne á powściągáne/ á niemáią być obráćáne do żadnych rozmyśłów/ áni do żadnych śpraw [*nec in deliberationes, nec in actiones ullas*]/ gdy się zbytnie z człowieká wynorzáią. *ModrzBaz* 7v.

rozmyśl czyj [w tym: pron poss (15), G sb i pron (12), ai poss (3)] (30): *RejJóz* [I3]; Pleban fię pytha orozmyśłach kupczowych *RejKup* Iv; iesliże go [*Pana*] zániedbałz á obładziłz fie od niego w złym rozmyśle swoim/ gdzye fie obroćiłz/ y kogo opiekálniká małz nád sobą. *RejPos* 169; Gdyż ten ieden człowiek kiedyby fie z myślą ná niepotrzebne rzeczy nie vnośił/ ná rowneyby rzeczy mogł przeftać ku wczáfowi á ku pokoiowi fwemu/ á nierownoby mogł lepszych czáfów vżyć/ niż w tak záwikłanych á rozno roznieśionych rozmyśłach swoich. *RejZwierc* 20; y w tym fą dziwne rozmyśły ludzkie. Ieden sobie szuka żony z wielkich ftanów/ nádziewáiąc fie s tego y powagi y tytołów y rozmnożenia iákiego domowi fwemu doftać. Drugi zálię niedba ni ocz *RejZwierc* 30v, 67; *StrykKron* 482; *KochPam* 83. Cf »popchnąć za rozmyśłem«, »rozmyśły świata tego«.

W połączeniu szeregowym (1): to fie dopirko kręci/ to fie dopirko fráfuie/ tho dopiro będą dziwne rozmyśły w oney błędney dułzy iego/ to dziwne obietnice/ dziwne wymyśły *RejPos* 248v.

W charakterystycznych połączeniach: błędne rozmyśl(y), dziwne (3), marny, niepotrzebne (2), szalony(-e) (5), zawikłane, zły(-e) (3).

Zwroty: »nie mieć [*na co*] rozmyśłu« (1): Vobis quid faciatis minus pensi est, Nic wy o tym nie myślicie. Albo nie macie ná to żadnego rozmyśłu co byście mieli czinić. *Mącz* 288c.

»popchnąć [*kogo*], (po)puścić [*kogo*] za rozmyśłem jego *itp.*; udać się, puścić się, popchniony za rozmyśłem swoim (swym) (*a. mniemania swego*)« [*w tym: puścić a popchnąć (1)*] = (*pozwolić*) *robić, co się chce* (8:4;4:2:1): A iam ich też popuścił zá ich fwowolnym rozmyśłem/ Iż szli z vpornem sercem zá swoim śprofnym wymyśłem. *LubPs* S4v; Gdyż Pan ná żadney pieczy nie ma złościwego/ A iefcże go precż popchnie zá rozmyśłem iego. *RejWiz* 135; Ale ktho wzgárdzi święte słowá á miłościwe vpominánia iego/ iuz nie tylko áby go pociągnąć miał/ ále go owśzem obiecał popchnąć zá szalonym rozmyśłem iego *RejAp* 44v; Ale gdy iuz weźmie wędzidło ná zęby á puści fie fwowolnie zá rozmyśłem

śwoim/ iuz Pan takiey mocy á thakiey zwirzchności ząwždy fie przal *RejAp* 106, 124v, 198v; A co nád nagorze/ że cie iuz ten Pan chce wyrzucić z opieki śwey/ á iż cie chce puścić á popchnąć zá źzałeńftwem [!] twoim á zá błędnym rozmyśłem twoim. *RejPos* 197, 166v, 209v, 229v, 239, 245 (9); *RejZwierc* 5v [2 r.], 91v.

»wziąć sobie na rozmyśl [cum inf]« = postanowić, zaplanować (1): Wziąłem łobie ná rozmyśl W.M. fie rádźić. *PaxLiz* E.

Wyrażenie: »rozmyśl(y) świata tego« (4): *RejPos* 206; Serce czyłte nie tylko ná iedno rozumiano być ma czyłte/ ále ná wżytko/ áby było czyłte á chędogie we wżytkich rozmyślech niepotrzebnych światá tego *RejZwierc* 140v, 178, 180.

Szeregi: »rozmyśl a mniwanie« (1): A což też inźzego Pan czynić ma? nielza iedno iż muśi wedle obietnic swoich káždego takiego puścić zá złym rozmyśłem á zá złym mniwaniem iego/ áż do zginienia iego. *RejPos* 262.

»wymyśl a rozmyśl« (1): Tá fektá Sáduceyśka/ którą thu Ewanyeliśtá wśpomina/ był też ieden cech zakonników/ którzy fie też wdáli byli zá wymyśłem swoim/ á zá rozmyśłem mniwánia swego *RejPos* 229v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

Wyrażenie przyimkowe: »z rozmyśłem« (3): Tákżec nieprzyiacielá pirwey trzebá zmorzyć/ A potym go żelázem y czym możelz trwożyć. Bo iáko ná świeżego kto chce prętko wśkoczyć/ Wnet czáfem choćbyś nie rad/ muśilz ná zad kroczyć. (marg) Walká zrozmyśłem. (-) *RejZwierc* 31v; A tu fie ćwicz á vcz káždy przelożony światá tego/ z iákim rozmyśłem małz co czynić/ á iáko ná czyie stáránie małz co czynić *RejPos* [323]; O Tych Stáwiéch nic nie chcę piłác/ ábowiem z iákim ié rozmyśłem buduią/ takim ié téż Źpułzczią. *Strum* K3.

W przen (2) : Rádźec mieyze fie ná pieczy/ á dziez ná wodzy tego swowolnego oślá/ ciáło y mył swoię/ á nie dáy fie vnośić w rozmaíte rozmyśły poczciwey dułzy swoiey. *RejPos* 147, 248v.

Synonimy: 1. rozbaczność, rozeznanie, rozsądek, roztropność, rozum.

Cf **NIEROZMYŚL, ROZMYŚLENIE**

RS, (AĆ)